

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (3)

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB®
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, may.
3-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHGA QARATILGAN HAYOTIY TASHABBUSLAR	12
Muxiddin Kalonov	
O'ZBEKISTONDA NAQDSIZ TO'LOVLAR ULUSHINING OSHISHI VA PUL MASSASI NAZORATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	28
Pardayev G'ayrat Jabbor o'g'li	
BUXGALTERIYA HISOBINING PAYDO BO'LISHI VA RIVOJLANISHI HISOB SIYOSATINING SHAKLLANISHIDA ASOS SIFATIDA	34
Abduvaxidov Farxod Tuychiyevich	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA ICHKI SIFAT NAZORATI STANDARTLARINI RISKKA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	41
Bobonarova Kamola	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION-INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	47
Azizova Habiba Arslonovna	
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA RAQAMLI DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI	56
Yusupova Dilbar Mirabidovna	
KARBOHOVYIE KREDITV V AGRAPHOM SEKTOPE KAK INSTRUMENT RAZVITIYA ZELENOY EKONOMIKI UZBEKISTANA	61
Abdullaeva Zaynab Ruslanovna	
BUXORO ZINDONI VA BOLO HOVUZ ANSAMBLI MISOLIDA TARIXIY OBIDALARNING BARQAROR TURISTIK SIG'IMI TAHLILI	66
Shodiyeva Moxichehra Shokir qizi, Qilichov Muhiddin Husniddin o'g'li	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI	73
Ravshanjon Azimovich	
O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA BUXORO VILOYATI TAHLILI	80
Davidxodjayev Oybek Obidovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION KREDITLASHLASHNING AMALDAGI HOLATI VA ISTIQBOLLARI	85
Abdurashidova Mohidil Qodir qizi, Karimova A.	
IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI	91
Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA UY-JOY QURILISHI VA IPOTEKA KREDITLASHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI	96
Turopova Nigora Xolmurod qizi, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi	
ESG INTEGRATION AND GREEN FINANCIAL ANALYSIS: A NEW METHODOLOGICAL APPROACH TO CORPORATE FINANCIAL SUSTAINABILITY	100
Erkin Temirovich Shodiev	
THE CURRENT STATE OF DIGITALIZATION OF TOURISM IN UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT	105
Bekmurodov Bakhtiyor Farkhodovich	
TA'LIM MUASSASALARINI MOLIVALASHTIRISHDA OPTIMALLASHTIRISH ZARURATI VA YO'NALISHLARI	113
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	

AHOLI ISTE'MOL MADANIYATI VA MILLIY IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	118
Rustamov Sheraz Oblokulovich	
ISHLAB CHIQUARISH OMILLARINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: KOBБ-DOUGLAS MODELI ASOSIDA EKONOMETRIK TAHLIL	123
Maxmudov Sobir Xudoyberdiyevich	
BARQAROR SHAHARSOZLIK RIVOJLANISHIGA ERISHISHDA QATTIQ CHIQUINDILARNI KOMPLEKS BOSHQARISH	129
Firas Halawani, Feruza Insavaliyeva	
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ КЛЮЧЕВЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СОГЛАШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ, В УЗБЕКИСТАНЕ И СОСЕДНИХ СТРАНАХ.....	139
Шафикова Луиза, Ойбек Камилов	
ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА УЗБЕКИСТАНА: ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО УРОВНЯ И ПОТЕНЦИАЛА РОСТА	150
Омонтурдиева Диёра	
YER VA SUV RESURLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISHDA DRONLARDAN FOYDALANISH.....	155
Matkarimov Mansur	
YASHIL INVESTITSIIYALAR BOZORI MEKANIZMINING DASTAKLARI	161
Ziyodullayeva Gulasal Akmal qizi	
СТРАТЕГИЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА ПОСРЕДСТВОМ HR-БРЕНДИНГА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	167
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
KAMBAG'ALLIKNI MONETAR VA KO'P O'LCHOVLI BAHOLASH METODOLOGIYASI ASOSIDA IQTISODIY O'SISH STRATEGIYALARINI KONSEPTUAL TAKOMILLASHTIRISH	173
Sotiboldiyev Asadbek Hasan o'g'li	
QURILISH SANOATIDA RESURS TEJAMKOR ISHLAB CHIQUARISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	179
Utbasarov Doniyorjon Baxtiyorovich	
KICHIK BIZNESDA XIZMATLAR SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI.....	188
Raximov Zafar Komilovich, Mamatazimov Jaloliddin Sherzod o'g'li	
MANAGING DIGITAL TRANSFORMATION IN PRIMARY HEALTHCARE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	192
Ashurova Sitora Xusnitdin qizi	
МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ ПРОБЕЛЫ В УПРАВЛЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ ВОД В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	197
Тиллахуджаев Аббосхон, Дилфуза Шакирова, Мухамедалиева Сайёра, Ойбек Камилов	
JAHON ME'MORIY MEROSIDAN TURIZMDA FOYDALANISH: DOLZARB MUAMMOLAR, ZAMONAVIY YECHIMLAR VA ISTIQBOLLI TAKLIFLAR.....	208
Qilichov Muhiddin Husniddin o'g'li	
IMPROVING SALES PROMOTION STRATEGIES FOR UZBEK EXPORTERS IN DEVELOPING FOREIGN MARKETS.....	217
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Rustamova Madina Baxrom qizi	
ENVIRONMENTAL DEGRADATION AND CARBON EMISSION: INTERCONNECTED LINKS WITH ECONOMIC GROWTH IN POST-SOVIET.....	222
Rajabova Malika Nuriddin qizi	
NATIJAGA YO'NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISHGA OID ILMIY QARASHLAR VA YONDASHUVLAR	230
Qosimova Gulyar Axmatovna	

ТРАНСГРАНИЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН.....	236
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	239
Усманова Зумрад Исламовна	
KIMYO SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI MOLİYALASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH CHORALARI	242
Muxammadiyeva Munira Zaynabuddinovna	
QISHLOQ UY-JOY QURILISHIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEKANIZMLARINING AHAMIYATI	248
Xannarov Komiljon Karimovich	
TIBBIYOT MUASSASALARI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH VA VAZIFALAR TAQSIMOTI TAMOIYILLARI	253
Saidov Suhrob Shodmonovich	
HUDUDIIY IQTISODIY INTEGRATSIYA RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBASI VA MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI UCHUN AHAMIYATI.....	257
Akbarova Kamola Akmaljonovna	
MOLIYAVIY TAHLIL AXBOROT BAZASINING KORXONA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIRI	263
Karimov Eminjon Gapardjonovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEKANIZMLARI	270
Shermatov Axror Abdixakimovich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ENERGIYA SAQLASH TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	275
Ergash Bobobekov	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA ISLOM MOLİYASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	281
Yo'ldoshev Jamshid Nu'monovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	285
Qurbonova Rahima Jamshedovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI ISH O'RINLARINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	290
Ibroximova Nafosat Abdusattor qizi	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	297
Raximov Zikrullo Soyibjon o'g'li	
RAQAMLI MUHITDA REKREATSION XIZMATLAR MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	302
Usmanova Zumrad Islamovna	
WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATIONAL SERVICES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS	306
Iskhakova Sarvar Ayubovna, Amriyeva Shahzoda Shukhratovna	
BARQAROR TURIZMGA ERISHISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	312
Baxtiyorov Javlon Fazliddin o'g'li	
MEVA MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY TIZIMI	316
Yusufova Laylo G'ayrat qizi	

AHOLISI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA QISHLOQ JOYLARINING BARQAROR RIVOJLANISHI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR.....	325
Yusufjonov Jahongir Ilxomjon o'g'li	
СТРАТЕГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В ФИЛОСОФИИ СТОИЦИЗМА И СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ СТРАТЕГИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ВЗГЛЯДОВ МАРКА АВРЕЛИЯ И КОНЦЕПЦИИ СТРАТЕГИРОВАНИЯ ВЛАДИМИРА Л. КВИНТА.....	329
Норкулов Суннатбек Алишерович	
O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	335
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
MAMLAKATIMIZDA INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA QULAY BIZNES MUHITINING TA'SIRI.....	341
Vahidova Gulhayyo Arzi qizi	
O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BANK KREDITLARI BILAN TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	347
Raxmanova Ilmira Rustamovna	
SAVDO KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILI VA MAQSADLI MARKETINGDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI.....	354
Toxirov Javlon Raximovich	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARNI TARKIBIY QISMLARI BO'YICHA BAHOLASHNING MUHIM OMILLARI.....	361
Arslonov U. U.	
RESURLAR TA'MINOTI TIZIMINING TASHKILIY-IQTISODIY XUSUSIYATLARI.....	367
Arziqulova Oybarchin Eshquvat qizi	
JAHON SAVDO TASHKILOTI TAMOYILLARI ASOSIDA SOLIQ SIYOSATINI MUVOFIQLASHTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI.....	373
Saitqulov Suxrob Shavkatovich	
TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARNING KREDIT QOBILIYATINI BAHOLASH UCHUN SKORING MODELIDA SUN'IY INTELEKTNI JORIY ETISHNING AHAMIYATI.....	380
Komiljon Karimov	
OLIY TA'LIM VA AMALIYOT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI ASOSIDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI.....	386
Karimova Xurshida Raximovna	
QO'RIQLASH DEPARTAMENTIDA SOLIQ YUKLAMASINING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI VA UNI ICHKI MOLIYAVIY NAZORAT HAMDA AUDIT NUQTAYI NAZARDAN TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	390
Salimbayev Mirsohibjon Mirsodiq o'g'li	
ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	396
Ли Марина Рудольфовна	
O'ZBEKISTONDA YER RESURLARINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH.....	402
Xoshimova Sevara Baxromovna	
FARMATSEVTIKA IMPORT KOMPANIYALARIDA REKLAMA SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH: "SHINING IMPEX" AJ MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT.....	410
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna, Nurullayev Ilyosbek Xojiabdulla o'g'li	
HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	417
Turayev Baxtiyor Ergashevich	
QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	421
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING MOLIYAVIY NATIJALARGA TA'SIR KANALLARI VA ULARNI HISOBDA AKS ETTIRISH MASALALARI	427
Davronbek Matyakubovich Matkarimov, Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li	
O'ZGARUVCHILAR O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNI REGRESSIYA MODELLARI ORQALI AMALIY TAHLILI	432
Sakiyeva Ozoda Batirovna, Xushvaqtova Dilfuza Ramazon qizi	
INSON KAPITALIGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	437
Zayniddinov Aloviddin Zayniddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KRIPTO-AKTIVLAR AYLANMASINI RIVOJLANTIRISH HAMDA BOZOR MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	444
Khakimov Bekzod Ilhomjonovich	
O'ZBEKISTONDA MADANIYAT VA SAN'AT TA'LIMI MUASSASALARINI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	453
Atabayeva Yulduz Baxtiyar qizi	
ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ В УЗБЕКИСТАНЕ	457
Ким Елена Радионовна	
O'ZBEKISTONDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI BOSHQARUV SAMARADORLIGI: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	464
Abdurasulova Zarina Sayfiddin qizi	
STRATEGIC MARKETING CAPABILITIES AND ENTERPRISE COMPETITIVENESS IN DIGITAL PLATFORM ECOSYSTEMS: A CONCEPTUAL SMPC MODEL FOR EMERGING MARKETS	471
Bakhtiyor Ruziev Eshmuminovich	
ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	477
Усманова Зумрад Исламовна	
UGLEROD CHIQINDILARINI KAMAYTIRISHDA YASHIL INVESTITSİYALAR AHAMIYATINING NAZARIY ASOSLARI.....	480
Jumaniyozov Feruzbek Dilshod o'g'li, Niyozmetov Doniyor Rejabbayevich, Majidov Jamoladdin Komoliddinovich	
MEHMONXONA XO'JALIGI SUBEKTLARIDA INSON RESURLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	485
Gulomqodirova Ma'muraxon Saydumarxon qizi	
QISHLOQ MANZILGOHLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING MOHIYATI VA NAZARIY JIHATLARI	492
Xusanova Sevara Shavkat qizi	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATION-INVESTITION BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	499
Raxmatillo Mirolimovich Egamov	
MOLIYAVIY HISOBOTNING KOMPILYATSIYASI BO'YICHA TOPSHIRIQLARNI BAJARISH TARTIBI.....	503
A.Z.Avlokulov	
ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI, TASNIFLASH MEZONLARI VA SHAKLLARI	507
Ibragimov Aziz Turayevich	
IJTIMOY OMILLAR ASOSIDA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI.....	514
Isroilov Xurshidbek Rustambek o'g'li	
AVTOTRANSPORT XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI HAMDA ULARDA SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	521
Raximov Azamat Hamroqulovich	

KO'P QAVATLI UY-JOY OBYEKTлари LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	525
Xikmatov Xakimxon Xamzaevich, Xalilov Nimatillo, Fattoyev Orzujon Xudoyqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	530
Djumaniyazova Shaxnoza G'afurdjanovna	
MINTAQA SHAHARLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQRISH DARAJASI TAHLILI.....	535
Ne'matov Ne'matulla Erkinboyevich	
СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ В ЭПОХУ ЦИФРОВИЗАЦИИ: КАК СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ ФОРМИРУЮТ ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	539
Убайдуллоева Сабрина Кодыровна	
NAVOIY VILOYATIDA MEHNAT RESURLARIDAN FOYDALANISH HOLATINING IQTISODIY TAHLILI.....	545
O'roqov Mamurali Odil o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH VOSITASI SIFATIDA.....	551
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich	
O'ZBEKISTON VILOYATLARIDA TURISTIK XIZMATLAR EKSPORTINING BARQAROR DIVERSIFIKATSIYASI: HUDUDIY KONSENTRATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI.....	555
Sayfullayeva Madina Sirojiddinovna	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KREDITLASH MODELLARI VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	565
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich	
JAHON IQTISODIYOTI GLOBALLASHUVINING HARAKATLANTIRUVCHI OMILLARI, BELGILARI VA SHAKLLARI.....	575
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna	
DAVLAT MOLIVAVIY BOSHQARUVIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: SUN'IY INTELLEKT VA BLOKCHEYN TEKNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI.....	579
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich, Kustanbaeva Jansaya Marat qizi	
JAHON AMALIYOTIDA YASHIL XIZMATLAR KONSEPSIYASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI, YO'NALISHLARI VA LOKALLASHAYOTGAN INSTITUTSIONAL ASOSLARI.....	584
Y.M. Xalikov	
MILLIY IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT.....	591
Karimova Iroda Abdusattarovna	
MEHMONXONALARDA SUV VA ENERGIYA RESURLARINI BARQAROR BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI.....	598
Abbosova Sabina Hasan qizi	
KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI OPTIMALLASHTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	604
Mirzayev Ozod Furkatovich	
PAXTA SANOATINI CHUQUR QAYTA ISHLASH ASOSIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH.....	611
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
РАЗВИТИЕ УРБАНИЗАЦИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ.....	615
Салимова Юлдуз Исаковна	
UY-JOY FONDI BOSHQARUVINING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	624
Aminova Naima Umar qizi	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	628
Sultonboyeva Munira Bahodirovna, Sultanova Kamila Muktorali Kizi	

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNING AHAMIYATI.....	636
Mullabayev Murod Farxodjonovich	
THE ROLE OF THE UZBEK LANGUAGE IN THE DIGITAL AGE.....	641
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA BOSHQARUV USULLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	646
Mahmudov Sunnatjon Abdujabbor o'g'li	
RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	651
Kosbatirov Anvar Nurgaliyevich	
YASHIL LOYIHALARNI MOLIALASHTIRISHDA XALQARO MOLIIYA INSTITUTLARINING ROLI VA ISTIQBOLLARI	657
Yakubova Samira Sabitdjanovna	
O'ZBEKISTONDA BANK AUDITI VA INVESTITSION FAOLLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	660
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich, Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi	
CORPORATE GOVERNANCE QUALITY, FOREIGN DIRECT INVESTMENT, AND ECONOMIC GROWTH: A PANEL ECONOMETRIC ANALYSIS OF CENTRAL ASIAN COUNTRIES (2003–2024)	664
Yusufjon Po'latov	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	
Sheraliyev Axror Sodiqovich, Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	
GANDBOL BILAN SHUG'ULLANUVCHI CHIZIQ O'YINCHISINI O'YIN JARAYONIDAGI TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH SAMARADORLIGI.....	677
R.O. Obloberdiyeva	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TO'LOV QOBILİYATI VA MOLIIYAVIY BARQARORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI	683
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILİYATLARINI OSHIRISH MEKANIZMLARI VA UNING NAZARIY JIHATLARI	689
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich, Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING EKONOMETRIK MODELLARI.....	694
Kenjayev Toshbolta Aminovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MILLIY TO'LOV INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH.....	702
Ismailova Nasiba Komildjanovna	
КЭРРИ-ТРЕЙД В ЭПОХУ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ШОКОВ: УРОКИ БЛИЖНЕВОСТОЧНОГО КОНФЛИКТА	708
Сулейманов Ильнур Радикович	
O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RESIRKULYATSION AKVAKULTURA TIZIMLARINING (RAS) STRATEGIK AHAMIYATI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI	715
Nazokat G'ulomova	
MAXSUS IQTISODIY ZONALARDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODOLOGIK YONDASHUVLARI.....	719
To'rayeva Nafisa Odiljonovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALOQA XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA METODOLOGIK ASOSLARI	724
Xazratov Abror Panjiyevich	
AUDITORLIK DALILLARI VA ULARNI HUIJATLASHTIRISH JARAYONINING MUHIM JIHATLARI.....	730
G'aniev Z.U.	
ПОВЫШЕНИЕ ПОРОГА ПЕРЕХОДА НА НДС КАК НАЛОГОВЫЙ ИНСТРУМЕНТ СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА В УЗБЕКИСТАНЕ	736
Буранова Лола Вахобовна	
Садиков Искандар Гайратович	

IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUV RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	744
Turgunbayev Utkir Begimovich	
BUDJET TASHKIOTLARIDA ICHKI AUDITNING IQTISODIY MOHIYATI, MAQSADI VA INSTITUTSIONAL O'RNI	749
Saitmurotov Saitmurot Masharip o'g'li	

BUDJET TASHKILOTLARIDA ICHKI AUDITNING IQTISODIY MOHIYATI, MAQSADI VA INSTITUTSIONAL O'RNI

Saitmuratov Saitmuarat Masharip o'g'li

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti dotsenti, PhD

E-mail: saitmuratovsaitmurat@gmail.com

ORCID: 0009-0008-2048-319X

Annotatsiya. Maqolada budjet tashkilotlarida ichki auditning iqtisodiy mohiyati, maqsadi va davlat moliyaviy boshqaruv tizimidagi institutsional o'rni nazariy, huquqiy hamda qiyosiy tahlil asosida o'rganilgan. Adabiyotlar sharhi orqali ichki audit, ichki nazorat va davlat moliyaviy nazorati tushunchalariga doir yondashuvlar tizimlashtirilgan. Tadqiqot natijalari jadval va sxematik grafiklar ko'rinishida taqdim etilib, "uchta himoya chizig'i" modeli asosida funksional chegaralar ochib berilgan. Muhokama qismida O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar — mustaqil ichki audit xizmatlari, nazorat tadbirlarini yagona elektron tizimda qayd etish, profilaktik yondashuv va jamoatchilik nazorati — tahlil qilingan hamda ichki auditning hisobdorlik, shaffoflik va budjet intizomi bilan bog'liqligi asoslangan.

Kalit so'zlar: ichki audit, ichki nazorat, davlat moliyaviy nazorati, budjet tashkiloti, budjet intizomi, hisobdorlik, shaffoflik, uchta himoya chizig'i, samaradorlik, korrupsiyaga qarshi kurash.

Abstract. This article examines the economic essence, objectives, and institutional role of internal audit in budget organizations within the public financial management system based on theoretical, legal, and comparative analysis. Through a review of the literature, approaches to the concepts of internal audit, internal control, and public financial control are systematized. The research findings are presented in the form of tables and schematic diagrams, and the functional boundaries are explained using the "Three Lines of Defense" model. The discussion section analyzes the reforms being implemented in Uzbekistan, including the establishment of independent internal audit services, the registration of control activities in a unified electronic system, a preventive approach, and public oversight. Furthermore, the relationship between internal audit, accountability, transparency, and budgetary discipline is substantiated.

Keywords: internal audit, internal control, public financial control, budget organization, budgetary discipline, accountability, transparency, three lines of defense, efficiency, anti-corruption.

Аннотация. В статье на основе теоретического, правового и сравнительного анализа исследованы экономическая сущность, цели и институциональная роль внутреннего аудита в бюджетных организациях в системе государственного финансового управления. Посредством обзора научной литературы систематизированы подходы к понятиям внутреннего аудита, внутреннего контроля и государственного финансового контроля. Результаты исследования представлены в виде таблиц и схематических графиков, а функциональные границы раскрыты на основе модели «трёх линий защиты». В разделе обсуждения проанализированы реформы, реализуемые в Узбекистане, включая создание независимых служб внутреннего аудита, регистрацию контрольных мероприятий в единой электронной системе, профилактический подход и общественный контроль. Также обоснована взаимосвязь внутреннего аудита с подотчётностью, прозрачностью и бюджетной дисциплиной.

Ключевые слова: внутренний аудит, внутренний контроль, государственный финансовый контроль, бюджетная организация, бюджетная дисциплина, подотчётность, прозрачность, три линии защиты, эффективность, противодействие коррупции.

KIRISH

Davlat moliyaviy resurslaridan oqilona, tejamkor va samarali foydalanish davlat boshqaruvining markaziy vazifalaridan biridir. Budjet mablag'lari soliq to'lovchilar hisobiga shakllantirilib, jamiyat manfaatlariga sarflanishi lozimligi sababli, ularning harakatini izchil kuzatuvchi nazorat va audit tizimi davlat boshqaruvi tizimining muhim elementi hisoblanadi. So'nggi yillarda ko'plab mamlakatlarda davlat moliyaviy nazorati jazolovchi va post-faktum yondashuvdan voz kechib, xavf-xatarlarni oldindan baholashga, kamchiliklar profilaktikasiga va boshqaruv jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan zamonaviy ichki audit modeliga o'tmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham davlat moliyaviy nazorati tizimi xalqaro standartlar asosida qayta qurilmoqda. 2022-yil 1-yanvardan boshlab budjet tashkilotlari, davlat maqsadli jamg'armalari va boshqa jamg'armalarda o'tkaziladigan barcha nazorat tadbirlari, shu jumladan, ichki audit tadbirlari yagona elektron tizimda qayd etib borila boshlandi, davlat organlari tarkibida mustaqil ichki audit xizmatlari tashkil etildi [2]. Bu islohotlar ichki auditning nazariy va institutsional o'rni chuqur tadqiq etishni dolzarblashtiradi.

Tadqiqotning maqsadi — budget tashkilotlarida ichki auditning iqtisodiy mohiyatini va davlat moliyaviy boshqaruv tizimidagi o'rnini ochib berish, ichki audit, ichki nazorat va davlat moliyaviy nazorati o'rtasidagi funksional chegaralarni aniqlashtirish hamda ichki auditning hisobdorlik, shaffoflik va budget intizomi bilan bog'liqligini asoslashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Budget tashkilotlarida ichki auditning iqtisodiy mohiyati, maqsadi va institutsional o'rnini tadqiq etish masalasi davlat moliyaviy boshqaruvi tizimini takomillashtirish bilan chambarchas bog'liq. Mazkur yo'nalishdagi ilmiy va normativ-huquqiy manbalar tahlili ichki auditning nazorat funksiyasidan tashqari boshqaruv samaradorligini oshirish, risklarni boshqarish hamda hisobdorlikni ta'minlashdagi ahamiyatini ochib beradi.

Avvalo, O'zbekiston Respublikasining Budget kodeksi budget mablag'larini shakllantirish, taqsimlash va ulardan foydalanish jarayonlarida qonuniylik, maqsadlilik va samaradorlik tamoyillarini belgilaydi [1]. Kodeksda davlat moliyaviy nazoratining umumiy huquqiy asoslari mustahkamlangan bo'lib, u ichki audit institutining faoliyat yuritishi uchun zarur bo'lgan normativ muhitni yaratadi. Shu bilan birga, mazkur hujjatda ichki auditning metodologik asoslari va funksional chegaralari batafsil ochib berilmaganligi sababli, bu masalalar alohida normativ-huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinadi.

Davlat moliyaviy nazoratini modernizatsiya qilishning yangi bosqichi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 27-avgustdagi PF-6300-son Farmoni bilan bog'liqdir [2]. Ushbu hujjatda davlat moliyaviy nazoratini raqamlashtirish, nazorat tadbirlarini muvofiqlashtirish, risklarga asoslangan yondashuvni keng joriy etish va ichki audit xizmatlarining institutsional mustaqilligini kuchaytirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Mazkur yondashuv xalqaro amaliyotda qo'llanilayotgan zamonaviy davlat moliyaviy boshqaruvi konsepsiyalariga mos keladi hamda ichki auditning profilaktik va maslahat beruvchi funksiyalarini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Ichki audit faoliyatining tashkiliy-huquqiy jihatlarini Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 1-avgustdagi 416-son qarori bilan tasdiqlangan namunaviy nizomda o'z aksini topgan [3]. Nizom ichki audit xizmatining maqomi, vakolatlari, hisobot berish tartibi va funksiyalarini aniq belgilab, uning davlat tashkilotlari boshqaruv tizimidagi institutsional o'rnini mustahkamlaydi. Biroq amaliyotda ichki audit xizmatlarining tashkiliy mustaqilligi, kadrlar salohiyati va metodik ta'minoti bilan bog'liq masalalar dolzarbligicha qolmoqda.

Xalqaro miqyosda ichki auditning nazariy asoslari Ichki auditorlar instituti (IIA) tomonidan ishlab chiqilgan International Professional Practices Framework (IPPF) hujjatlarida bayon etilgan. Mazkur konsepsiyaga ko'ra, ichki audit tashkilot faoliyatini takomillashtirish va qiymat yaratishga qaratilgan mustaqil hamda obyektiv kafolat va maslahat faoliyati hisoblanadi. Ushbu yondashuv an'anaviy tekshiruv modelidan farqli ravishda ichki auditni strategik boshqaruvning muhim elementi sifatida talqin qiladi. Natijada auditning asosiy e'tibori xatolarni aniqlashdan ko'ra risklarni boshqarish va korporativ boshqaruv sifatini oshirishga qaratiladi.

COSO tomonidan ishlab chiqilgan "Internal Control – Integrated Framework" modeli ichki nazorat va ichki audit o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tushuntirishda muhim metodologik asos hisoblanadi. Mazkur modelga ko'ra, samarali ichki nazorat tizimi nazorat muhiti, risklarni baholash, nazorat faoliyati, axborot-kommunikatsiya va monitoring kabi beshta komponentning uyg'un faoliyatiga asoslanadi. Tadqiqotchilar COSO modelini davlat sektorida qo'llash ichki auditning samaradorligini oshirish va resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlashga xizmat qilishini ta'kidlaydilar.

Davlat sektorida auditning konseptual asoslari INTOSAI tomonidan ishlab chiqilgan ISSAI 100 "Fundamental Principles of Public-Sector Auditing" standartida keng yoritilgan. Mazkur standart auditning qonuniylik, tejamkorlik, samaradorlik va natijadorlik tamoyillariga asoslanishini belgilaydi. ISSAI 100 davlat sektorida auditni nafaqat moliyaviy intizomni ta'minlash vositasi, balki davlat boshqaruvi sifatini oshirish mexanizmi sifatida talqin etadi. Shu jihatdan ushbu standart ichki auditning budget tashkilotlaridagi strategik ahamiyatini tushunishda muhim nazariy manba hisoblanadi.

Milliy ilmiy adabiyotlarda ham ichki audit masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, Xamidova Z. U.ning ilmiy tadqiqotlarida budget tashkilotlarida moliyaviy nazorat va ichki audit xizmatlari faoliyatining amaliy muammolari tahlil qilinib, ularni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Muallif ichki auditni budget mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirish, moliyaviy intizomni mustahkamlash va qonunbuzilishlarning oldini olishning muhim vositasi sifatida baholaydi.

Shuningdek, "Davlat sektorida moliyaviy nazorat: muammolar va rivojlanish istiqbollari" mavzusidagi ilmiy maqolada davlat moliyaviy nazoratining institutsional muammolari, xalqaro standartlarni joriy etish imkoniyatlari hamda nazorat tizimini raqamlashtirish istiqbollari tahlil qilingan. Mualliflar moliyaviy nazorat organlari faoliyatini muvofiqlashtirish, ichki audit xizmatlarining mustaqilligini kuchaytirish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish davlat moliyaviy boshqaruvi samaradorligini oshirishning asosiy omillari ekanligini ta'kidlaydilar.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xorijiy tadqiqotlarda ichki audit ko'proq risklarni boshqarish, korporativ boshqaruv va qiymat yaratish vositasi sifatida talqin etilsa, milliy tadqiqotlarda uning moliyaviy nazorat va

budjet intizomini ta'minlashdagi roli ustuvor o'rin egallaydi. Shu bilan birga, budjet tashkilotlarida ichki auditning iqtisodiy mohiyati, uning davlat moliyaviy boshqaruvi tizimidagi institutsional o'rni hamda "uchta himoya chizig'i" modeli asosidagi funksional chegaralarini kompleks ravishda tadqiq etishga qaratilgan ilmiy ishlanmalar yetarli darajada shakllanmagan. Mazkur holat ushbu tadqiqotning dolzarbligi va ilmiy ahamiyatini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda sifat tahliliga asoslangan usullar majmuasidan foydalanilgan. Ilmiy adabiyot va xalqaro standartlarni o'rganishda nazariy umumlashtirish va qiyosiy tahlil, milliy normativ-huquqiy hujjatlarni baholashda esa huquqiy-dogmatik (kontent) tahlil qo'llanildi. Ichki audit, ichki nazorat va davlat moliyaviy nazorati tushunchalarini farqlash uchun qiyosiy jadval usuli, ularning o'zaro munosabatini ko'rsatish uchun esa "uchta himoya chizig'i" modeli asosidagi sxematik (grafik) modellashirish ishlatildi. Manba sifatida O'zbekiston Respublikasining Budjet kodeksi, davlat moliyaviy nazoratini takomillashtirishga oid Prezident farmoni hamda ichki audit xizmati to'g'risidagi namunaviy nizom tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ichki audit — tashkilotning boshqaruv, xavf-xatarlarni boshqarish va nazorat jarayonlari samaradorligini mustaqil hamda xolisona baholashga va takomillashtirishga qaratilgan tizimli faoliyatdir. Uning mohiyatida ikki ustun tushuncha turadi: mustaqillik (auditning baholanayotgan jarayonlardan tashkiliy ajratilganligi) va xolislik (xulosaning shaxsiy manfaat va tashqi bosimdan xolisligi).

Budjet sektorida ichki auditning mazmuni o'ziga xosdir. Tijorat tashkilotlarida diqqat foyda va kapital qaytimiga qaratilsa, budjet tashkilotlarida markaziy o'rinni davlat mablag'laridan maqsadli, qonuniy va samarali foydalanish egallaydi. Amaldagi tartibga muvofiq, budjet tashkilotlarida ichki audit faoliyati budjet intizomini mustahkamlash, budjet to'g'risidagi qonunchilik buzilishi holatlarining oldini olish hamda mablag'lardan foydalanish samaradorligini baholashga qaratilgan mustaqil faoliyat sifatida belgilanadi.

Davlat moliyaviy boshqaruvi budjetni rejalashtirish, tasdiqlash, ijro etish va hisobot berish bosqichlarini qamrab oladi. Mablag' ajratilgandan keyin uning aniq tashkilot darajasida maqsadli sarflanishi ta'minlanishi kerak; aynan shu nuqtada ichki audit rahbariyatga tashkilot ichidagi xavf-xatarlar, jarayonlardagi takomillashtirish talab etiladigan jihatlar va resurslardan foydalanish samaradorligi to'g'risida mustaqil ma'lumot yetkazuvchi vazifasini bajaradi. O'zbekiston amaliyotida ichki audit xizmati boshqa tarkibiy bo'linmalardan mustaqil bo'lib, tizim tashkilotlarida audit faoliyatini amalga oshirsa-da, ularning asosiy faoliyati natijalari uchun javobgar hisoblanmaydi — bu auditorning xolisligini va manfaatlar to'qnashuvi yo'qligini ta'minlaydi.

Tahlil natijalari uchala tushunchani funksional jihatdan aniq ajratish imkonini berdi. Ichki nazorat — jarayonlarga singdirilgan, rahbariyat va barcha xodimlar tomonidan amalga oshiriladigan uzluksiz mexanizm bo'lib, baholash obyekti hisoblanadi. Ichki audit esa uni mustaqil baholovchi subyektdir: u nazorat tizimining yetariligi va samaradorligini tekshiradi, takomillashtirish talab etiladigan jihatlarni aniqlaydi va tavsiyalar beradi, biroq nazorat tadbirlarini o'zi joriy etmaydi. Davlat moliyaviy nazorati esa budjet jarayonining barcha bosqichlarini qamrab oluvchi keng tizim bo'lib, tashqi (parlament nazorati, oliy audit organi) va ichki (idoraviy audit) shakllarga bo'linadi. Bu farqlar 1-jadvalda umumlashtirilgan.

1-jadval.

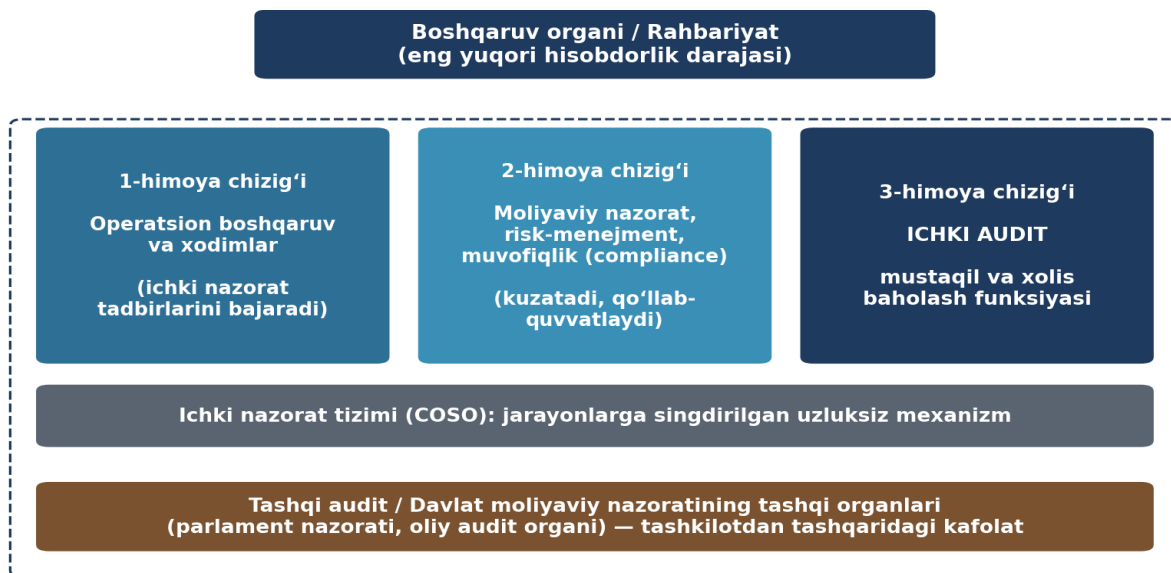
Ichki nazorat, ichki audit va davlat moliyaviy nazoratining qiyosiy tahlili¹

Mezon	Ichki nazorat	Ichki audit	Davlat moliyaviy nazorati
Mohiyati	Jarayonlarga singdirilgan uzluksiz mexanizm	Mustaqil baholash funksiyasi	Mablag'lar harakatini kuzatuvchi keng tizim
Roli	Baholash obyekti	Baholovchi subyekt	Ham ichki, ham tashqi qamrov
Subyekti	Rahbariyat va barcha xodimlar	Mustaqil ichki audit xizmati	Ichki va tashqi nazorat organlari
Joylashuvi	Tashkilot ichida, jarayon ichida	Tashkilot ichida, jarayondan ajratilgan	Tashkilotdan tashqarida va ichida
Asosiy maqsadi	Maqsadga erishishga oqilona kafolat	Nazorat tizimi samaradorligini baholash, tavsiya	Qonuniylik, maqsadlilik, samaradorlikni ta'minlash

¹ **Manba:** muallif tomonidan tuzilgan.

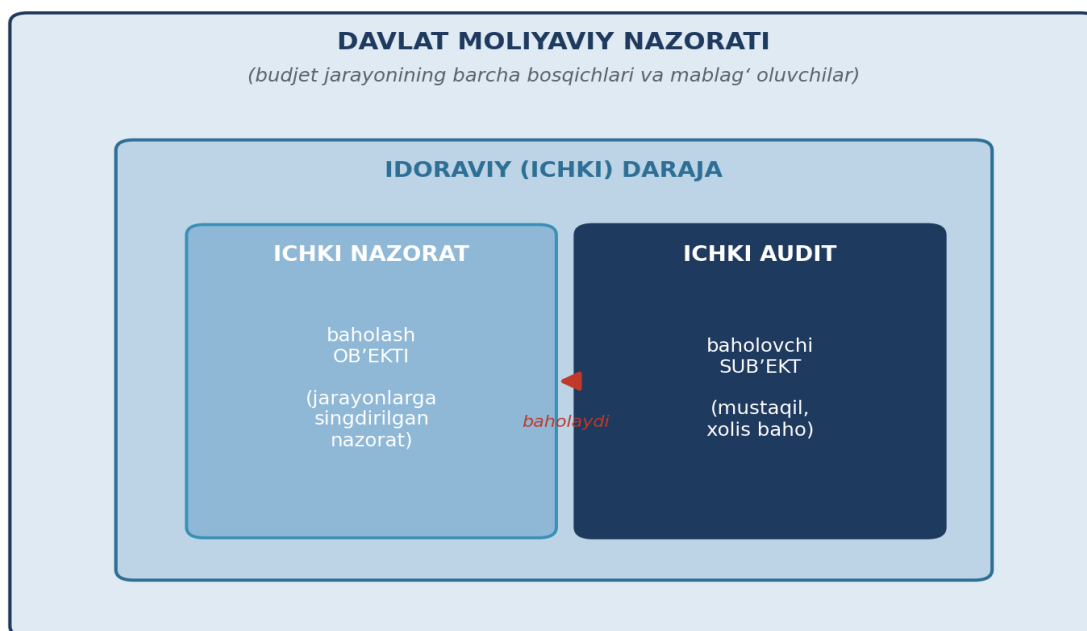
Uchala tushunchaning o'zaro munosabatini "uchta himoya chizig'i" (three lines of defense) modeli orqali aniq tasvirlash mumkin (1-rasm). Birinchi chiziq — operatsion boshqaruv va xodimlar, ular xavflarni bevosita boshqaradi va ichki nazorat tadbirlarini bajaradi. Ikkinchi chiziq — moliyaviy nazorat, risk-menejment va muvofiqlik (compliance) funksiyalari bo'lib, birinchi chiziqni kuzatadi va metodik qo'llab-quvvatlaydi. Uchinchi chiziq — aynan ichki audit bo'lib, dastlabki ikki chiziqning ishlashini mustaqil baholaydi. Tashqi audit esa tashkilotdan tashqaridagi qo'shimcha kafolat darajasi sifatida qaraladi.

Davlat moliyaviy nazorati tizimi (umumiy doira)

1-rasm. "Uchta himoya chizig'i" modeli va ichki auditning o'rni

Tushunchalarning iyerarxik bog'liqligi 2-rasmda aks ettirilgan: davlat moliyaviy nazorati eng keng doirani, idoraviy (ichki) daraja undan ichkarini tashkil etadi; bu daraja ichida ichki nazorat baholash obyekti, ichki audit esa baholovchi subyekt sifatida joylashadi.

2-rasm. Ichki nazorat, ichki audit va davlat moliyaviy nazoratining iyerarxik munosabati

Bu chegaralarni aniq ajratishning amaliy ahamiyati katta: o'zi joriy etgan jarayonni baholagan auditorning xulosasi ishonchli bo'la olmaydi; funksiyalarni aniq taqsimlash takroriy ishlarning oldini oladi; ichki va tashqi nazorat o'rtasidagi koordinatsiya esa tizim samaradorligini oshiradi. O'zbekistonda barcha nazorat va audit

tadbirlarini yagona elektron platformada qayd etish aynan shunday koordinatsiya va ortiqcha tekshiruvlarning oldini olish maqsadiga xizmat qiladi.

Ichki auditning yakuniy qiymati uning hisobdorlik, shaffoflik va budget intizomini mustahkamlashga qo'shadigan hissasida namoyon bo'ladi. Hisobdorlik nuqtai nazaridan ichki audit mustaqil va hujjatlashtirilgan baho berish orqali boshqaruv faoliyatini xolisona tasvirlaydi; auditor xulosalari qaror qabul qilish uchun dalil bazasi bo'lib xizmat qiladi. Bunda ichki auditning o'zi ham belgilangan tartibda hisobot taqdim etishi "nazoratchini kim nazorat qiladi" muammosini hal etishga yordam beradi.

Shaffoflik jihatidan ichki audit moliyaviy hisobotlar va boshqaruv ma'lumotlarining haqqoniyligini tekshirish orqali ularning ishonchliligini oshiradi. O'zbekistonda joriy etilgan fuqarolar ishtirokidagi audit amaliyoti — fuqarolar ishtirokida tanlanadigan obyektlarda nazorat tadbirlarini o'tkazish — ichki audit va shaffoflikni jamoatchilik nazorati bilan bog'lovchi amaliy misol sifatida baholanishi mumkin. Budget intizomi jihatidan esa ichki auditning bevosita maqsadlaridan biri qonunchilik buzilishi holatlarining oldini olishdir; masofaviy audit va xavf tahlili mexanizmlari bu profilaktik yondashuvni amalda qo'llashning samarali vositasiga aylanmoqda. Bu uch element o'zaro bir-birini kuchaytiradi: shaffof ma'lumot hisobdorlikni mumkin qiladi, hisobdorlik intizomni mustahkamlaydi, mustahkam intizom esa resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda ichki audit borasidagi islohotlar nazariy adabiyotda ilgari surilgan zamonaviy yondashuvlarga mos keladi. Mustaqil ichki audit xizmatlarini tashkil etish IIA va INTOSAI standartlaridagi mustaqillik talabiga, profilaktik yondashuvga ustuvorlik berish esa auditning jazolovchi emas, balki qiymat qo'shuvchi funksiyasi haqidagi qarashga muvofiqdir. Nazorat tadbirlarini yagona elektron tizimda qayd etish "uchta himoya chizig'i" modelidagi koordinatsiya tamoyilini amalda ta'minlaydi.

Shu bilan birga, tadqiqot bir qator muammolarni ham ko'rsatadi. Birinchidan, amaliyotda ichki audit ko'pincha an'anaviy revizion (tekshiruv) faoliyat bilan tenglashtirilib, uning maslahat va profilaktik vazifasi yetarlicha rivojlanmagan. Ikkinchidan, ichki auditorlarning malakasini xalqaro sertifikatlash talablariga moslashtirish, raqamli va masofaviy audit vositalarini kengroq joriy etish dolzarbligicha qolmoqda. Uchinchidan, ichki audit samaradorligini o'lchovchi yagona ko'rsatkichlar tizimi (KPI) hali to'liq shakllanmagan, bu esa uning haqiqiy ta'sirini baholashni qiyinlashtiradi. Bu masalalar kelgusi empirik tadqiqotlar uchun istiqbolli yo'nalishlarni belgilaydi.

Mazkur tadqiqotning cheklovi shundaki, u asosan nazariy va huquqiy tahlilga tayanadi; ichki audit faoliyatining miqdoriy natijalarini baholash uchun amaliy statistik ma'lumotlar asosidagi empirik tadqiqotlar talab etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Birinchidan, budget tashkilotlarida ichki auditning iqtisodiy mohiyati davlat mablag'laridan maqsadli, qonuniy va samarali foydalanishni ta'minlash, boshqaruv qarorlari sifatini oshirish va xavf-xatarlarni boshqarishni takomillashtirishda namoyon bo'ladi; u davlat moliyaviy boshqaruv tizimida tashkilot darajasidagi mustaqil baholash funksiyasini bajaradi.

Ikkinchidan, ichki audit, ichki nazorat va davlat moliyaviy nazorati o'zaro bog'liq, biroq funksional jihatdan farqlanadigan tushunchalardir: ichki nazorat — jarayonlarga singdirilgan mexanizm (obyekt), ichki audit — uni baholovchi mustaqil funksiya (subyekt), davlat moliyaviy nazorati esa butun budget jarayonini qamrab oluvchi keng tizimdir. "Uchta himoya chizig'i" modeli bu chegaralarni aniq ajratishga imkon beradi.

Uchinchidan, ichki audit hisobdorlik, shaffoflik va budget intizomini mustahkamlash bilan uzviy bog'liq bo'lib, zamonaviy davlat boshqaruvining muhim institutsional vositasi hisoblanadi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar ichki auditni tekshiruv vositasidan boshqaruv sifatini oshiruvchi mexanizmga aylantirishga qaratilgan. Kelgusi tadqiqotlarda ichki audit samaradorligini baholash ko'rsatkichlarini ishlab chiqish, auditorlar malakasini xalqaro standartlarga moslashtirish va raqamli audit vositalarini joriy etish masalalari alohida ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Budget kodeksi. O'zbekiston Respublikasining 2013-yil 26-dekabrdagi O'RQ-360-son Qonuni. <https://lex.uz/docs/-2304138>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat moliyaviy nazorati tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2021-yil 27-avgustdagi PF-6300-son Farmoni. <https://lex.uz/uz/docs/-5607471>
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Davlat organlari va tashkilotlarining ichki audit xizmati to'g'risidagi namunaviy nizomni tasdiqlash haqida"gi 2022-yil 1-avgustdagi 416-son qarori. <https://lex.uz/docs/-6136910>

4. The Institute of Internal Auditors (IIA). Global Internal Audit Standards. International Professional Practices Framework (IPPF). — Lake Mary, FL: The Institute of Internal Auditors, 2024.
5. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO). Internal Control — Integrated Framework. — New York: American Institute of Certified Public Accountants, 2013.
6. INTOSAI. ISSAI 100: Fundamental Principles of Public-Sector Auditing. — Vienna: International Organization of Supreme Audit Institutions, 2019.
7. Xamidova Z. U. Budget tashkilotlarida moliyaviy nazorat va ichki audit xizmati faoliyatini takomillashtirish // Iqtisod va moliya. — 2020. — №3(135). — B. 78–84.
8. Temirov M. X. Davlat sektorida moliyaviy nazorat: muammolar va rivojlanish istiqbollari // Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil. — 2024. — T. 2, №1. — B. 143–153. DOI: 10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss1-pp143-153.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 5 (3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>